

Hoe voer je het goede gesprek over het onderwijsaanbod in de regio?

ORP geeft inzicht in regionale opgaven

Vraagstukken als leerlingending, lerarentekort, kansenongelijkheid of een passend onderwijsaanbod los je als bestuur niet in je eentje op. Maar samenwerken in de regio gaat niet vanzelf. Een nieuwe tool, bekend onder de afkorting ORP, kan het gesprek gemakkelijker maken. Twee leden van de ontwikkelgroep vertellen over een pilot in hun regio. “Elkaar vertrouwen is een randvoorwaarde. Je moet elkaar wat gunnen.”

Besturen in een regio moeten samen zorgen ‘voor een regionaal dekkend, kwalitatief hoogstaand en zo divers mogelijk onderwijsaanbod’, zo staat in de Code Goed Onderwijsbestuur VO. “Dat is onze maatschappelijke opdracht”, beaamt Fleur Cerini, algemeen directeur van het Van Maerlant en de Bossche Vakschool in Den Bosch. “Met elkaar moet je het goede aanbod realiseren. Dan is het mooi als je het gesprek kunt aangaan op basis van gedeelde kennis. Zo leg je met elkaar een basis voor verdieping.” Een nieuwe tool, het informatieproduct onderwijsaanbod in regionaal perspectief – kortweg ORP – is precies daarvoor gemaakt: om betrouwbare cijfers en feiten te leveren die een stevige onderbouwing geven aan het gezamenlijke gesprek.

EIGENBELANG

“Ik merk dat het vaak lastig is om met collega-bestuurders het gesprek te voeren over het aanbod in de regio. Dat komt doordat er altijd eigen belangen meespelen, ook al zeggen we dat het niet zo is.” Aan het woord is Ellen Kruize, voorzitter college van bestuur van VariO Onderwijsgroep

Emmeloord, en net als Fleur Cerini een van de zes leden van de ontwikkelgroep ORP. Beiden hebben in hun regio een pilotgesprek op basis van het ORP gevoerd. “Dit instrument gaf ons de ruimte om in gesprek te gaan”, is de ervaring van Kruize. “Het bood een schat aan informatie over leerlingenaantallen, demografische trends – wij hebben te maken met krimp – en het daadwerkelijke aanbod in onze regio. Je ziet over welke aandachtspunten je moet doorpraten. Tot nu toe gingen onze gesprekken in het kader van het RPO (Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen, red.) alleen maar over of je elkaar wel of geen leerlingen gunt. Maar dan ga je voorbij aan wat belangrijk is voor leerlingen. Met deze tool gaat het ook over ambities van de regio, over de behoeften van leerlingen, over hoe

‘Je ziet over welke aandachtspunten je samen moet doorpraten’

we die met elkaar oppakken. Zo'n gesprek aan de hand van een gezamenlijke beeldvorming van het onderwijsaanbod vond ik een hele mooie start.”

LEERLINGBELANG

Kruize moet in haar regio's Noordoostpolder en Fryske Marren en Súdwest Fryslân rekening houden met denominatie en met dalende leerlingenaantallen: twee aspecten die het regionale gesprek compliceren. “Het gaat hier echt om ‘elke leerling telt’. Terwijl ik denk: kijk naar het belang van de leerling! Ik ben niet van de ‘macht van de grootste’. Dat geldt ook voor de rol die denominatie speelt. Is dat echt waar leerlingen en ouders hun keuze op bepalen? Waarom hangen wij daar zo aan in het vo? Po, mbo en hbo doen dat anders, die hebben hun aanbod gebundeld. Er wordt altijd gezegd: dit willen de ouders. Maar weten we dat? Ik denk dat we dat zouden moeten peilen, dat

‘Door elkaar wat te gunnen maak je het onderwijsaanbod binnen de regio sterker’

levert weer extra data voor het instrument. Gegevens over de factoren waarop ouders hun keuze baseren zou ik fantastisch vinden. Dan heb je ook geen discussies meer waar ze niet horen. Het ophalen van die data zou enorm helpen.”

SPANNEND

De regio van Fleur Cerini (Den Bosch) heeft niet direct te kampen met dalende leerlingenaantallen, maar wel met de trend dat leerlingen kiezen voor scholen buiten de

ORP: ONDERWIJSAANBOD IN REGIONAAL PERSPECTIEF

Het informatieproduct 'onderwijsaanbod in regionaal perspectief' (ORP) is in 2021 door de VO-raad ontwikkeld als onderdeel van het project **Regionale samenwerking. In de tweede helft van vorig jaar is het product in vier pilotregio's getest. Het informatieproduct ORP is een bundeling van onafhankelijke feiten en cijfers over het regionale onderwijsaanbod. Ook laat het zien welke ontwikkelingen van belang zijn om te bepalen wat voor de regio een passend onderwijsaanbod is. Op basis van deze feiten en cijfers kunnen besturen met elkaar een 'beleidsrijk' gesprek voeren over het regionale onderwijsaanbod. Er is geen blauwdruk van het informatieproduct, omdat de vraagstukken variëren per regio. Wel is er een basisvariant gemaakt, die voor elke regio kan worden verfijnd. In die basisvariant staan gegevens over het huidige onderwijsaanbod en licenties; leerlingenaantallen; regionale ontwikkelingen (leerlingenprognoses, doorstroom po-vo-ho, regionale arbeidsmarkt); kwaliteit en financiële gegevens en potentieel onder- of overaanbod. Ook bevat het instrument signaleringswaarden: mogelijke aandachtspunten voor de toekomst. Doel van de tool is dat besturen binnen een regio met elkaar in gesprek gaan over een regionaal dekkend, kwalitatief hoogstaand en zo divers mogelijk onderwijsaanbod. Uiteindelijk zou het ORP ook het Regionaal Plan Onderwijsvoorzieningen (RPO) kunnen verrijken. Daarin kunnen afspraken die voortkomen uit de regiogesprekken, formeel worden vastgelegd en bekrachtigd.**

delen en kun je stappen zetten naar nadere samenwerking. Al is het wel erg dat zo'n stok achter de deur nodig is!"

VERTROUWEN

Net als Cerini noemt Kruize wederzijds vertrouwen een voorwaarde voor succes. "Je moet elkaar wat gunnen. In onze regio geldt dat we concurrenten zijn. Dus vertrouwen in elkaar, elkaar willen helpen, is belangrijk. Dat moet van beide kanten komen. Je laat iets los, bijvoorbeeld een licentie voor vmbo-leerlingen als je daar weinig van hebt, maar je krijgt ook wat terug, bijvoorbeeld een licentie voor mavo-leerlingen als daar jouw kracht zit. Door elkaar wat te gunnen, maak je het onderwijsaanbod binnen de regio sterker en zet je samen de schouders eronder." Cerini: "Je hebt altijd het vraagstuk van het schoolbelang versus het algemeen belang. Dat is een complex vraagstuk waar alle scholen voor staan. Als je wilt werken aan een divers aanbod in de regio betekent dit dat het soms schuurt, dat je iets moet inleveren, een extra stap moet zetten of elkaar wat moet gunnen. Dat is een uitdaging."

KWETSBAAR

Levert de tool op wat de mede-ontwikkelaars ervan verwacht hadden? Ellen Kruize: "Bij ons gaat het gesprek al gauw over leerlingenaantallen. Zelf ben ik meer van: hoe kun je deze cijfers gebruiken om vernieuwingen in te zetten, bijvoorbeeld door meer online te doen? Leerlingen die dicht bij huis naar school willen, zouden bijvoorbeeld bepaalde vakken digitaal bij een collega-school kunnen volgen. Dan kijk je naar de cijfers met de blik gericht op

regio. Cerini: "Wij wilden met elkaar onderzoeken: wat gebeurt hier nu? Toen we in 2018 een RPO schreven, wilden we direct al meer aankaarten dan alleen de verdeling van licenties. Dus toen de VO-raad met het plan kwam om de regiogesprekken over het onderwijsaanbod te faciliteren, viel dat mooi samen. Wij vonden het belangrijk te kijken naar de kwaliteit en de diversiteit van het aanbod. Het gesprek daarover is spannend, dat wil je voeren op basis van goede feiten en cijfers. Met het ORP is dat heel goed gelukt. Daarin zit alles wat we in de ontwikkelgroep hadden bedacht en wat de VO-raad gedegeen heeft uitgewerkt, zodat we geen appels met peren vergelijken. Op basis van gedeelde basiskennis kun je het goede gesprek voeren. Dat vonden alle deelnemers aan de pilot heel prettig. Tegelijkertijd is het alleen maar een aanzet. Je moet met elkaar de diepte in voor het échte gesprek: wat zijn de ambities, wat is ons aanbod in Den Bosch, welke acties zijn nodig? Alle seinen daarvoor staan nu op groen, al heeft corona voor vertraging gezorgd."

VERVOLG

Het startgesprek in elke regio werd voorgezeten door iemand van de VO-raad. "Heel fijn", zegt Cerini. "Je hebt een onafhankelijke gespreksleider nodig om belangeloos te kunnen praten." Daarbij is wel gebleken dat in een eerste gesprek nog niet alles aan bod komt. Cerini: "Wij hebben afgesproken om in kleine groepjes een volgende sessie voor te bereiden. We willen investeren: elkaar leren kennen, het vertrouwen laten groeien. Met elkaar de ambities verwoorden, waarbij het niet gaat over concurrentie, maar over het bieden van een breed palet aan mogelijkheden. We praten dan door over wat we als scholen te bieden hebben." In de regio van Ellen Kruize lag zo'n vervolg niet meteen voor de hand. "We hebben in de pilotsessie echt open kunnen praten, dat was heel fijn. Maar mijn vraag is: hoe houd je dit vast? Je hebt de data, je hebt de goede gesprekken, en vervolgens gaat iedereen weer terug. Concrete afspraken zitten nog niet in deze fase van het traject. In mijn regio's is het moeilijk om beweging te krijgen in het aanbod. Men is niet geneigd tot verandering of vernieuwing, tenzij een school het hoofd niet meer boven water kan houden. Ik zou het mooi vinden om met elkaar afspraken te maken voordat het zover komt. Wij hebben voor een constructieve vervolgstap een aanjager nodig. Misschien zou zelfs een opdracht van het ministerie helpen: een verplichting om tweemaal per jaar deze onderwerpen samen te bespreken. Dan leer je elkaar kennen, ga je dingen

'We hebben in de pilotsessie open kunnen praten, maar hoe houd je dit vast?'

'Ga onbevooroordeeld het gesprek in en probeer ook zelf wat weg te geven. Durf wat los te laten, durf te delen'

de opgaven en ambities in de regio: waar moeten we mee aan de slag? Hoe vindt een leerling de school waar hij of zij zich thuisvoelt zonder 15 tot 18 kilometer te hoeven fietsen? Hoe maken besturen gezamenlijk afspraken waar iedereen baat bij heeft? Hoe kunnen we meer open staan voor elkaar? Dus ja, die data helpen enorm bij het goede gesprek, maar daarna moeten we wel verder. Ik vind dat het informatieproduct veel vaker op tafel moet komen, vanuit de intentie dat je er samen voor zorgt dat iedere leerling dicht bij huis goed onderwijs krijgt. Deze data kunnen ook helpen bij gezamenlijke reflectie: waarom lopen zoveel leerlingen bij mijn opleiding weg naar die van jou, 10 kilometer verderop? Wat doen wij niet goed? Zo'n gesprek is in het belang van de leerlingen. Dat vergt wel dat besturen zich kwetsbaar durven opstellen, maar dat zou alleen maar goed zijn."

ANDERS KIJKEN

"Die feiten op een rij geven veel inzicht in wat we in de regio zien gebeuren", zegt ook Fleur Cerini. "Dat helpt, want daar kunnen we dan samen op anticiperen. De pilot heeft aangetoond hoe belangrijk het is dat we met elkaar het goede gesprek voeren. Als we daarna ook acties gaan inplannen, kan dat mooie dingen opleveren, zoals een inhoudelijker RPO en uiteindelijk een heel goed aanbod voor leerlingen. Dat Den Bosch als stad echt aantrekkelijk is, daar willen we naartoe." Kruize pleit ervoor de feiten en cijfers regelmatig bij te werken en aan te vullen met informatie vanuit de doelgroep. "Dan heb je de cirkel rond." Ook zou het goed zijn om samenwerkingsverbanden passend onderwijs en gemeentes erbij te betrekken. "Gemeentes hebben ook belangen. Met deze gegevens zouden (krimp)gemeentes op een andere manier naar huisvesting en infrastructuur kunnen kijken. Misschien kan een kleine school in een dorp openblijven door digitaal aan te sluiten bij een school 20 kilometer verderop."

DURF TE BEWEGEN

Zijn er tips voor andere besturen die met het ORP aan de slag willen? "Ga onbevooroordeeld het gesprek in en probeer ook zelf wat weg te geven", adviseert Ellen Kruize. "Durf wat los te laten, durf te delen. Kun je bijvoorbeeld de keuzedelen samen met andere scholen oppakken? Je moet kunnen bewegen; wees niet star en rigide, maar kijk

naar de mogelijkheden. Alleen dan geef je ook praktisch gevolg aan dit traject." Fleur Cerini: "Het gesprek over een beleidsrijk RPO is complex, met vele, soms tegengestelde belangen. Het helpt echt om vanuit dezelfde informatie te starten. Dit instrument biedt goede, gemeenschappelijke kennis en een basis voor verdieping. Die verdieping zouden we veel meer moeten opzoeken. Want het gaat er natuurlijk niet alleen om dat we het bespreken of even aanraken, maar dat we het doen."

AAN DE SLAG

Meer weten of zelf aan het werk met het ORP?

De VO-raad faciliteert ook dit jaar een aantal regio's bij het voeren van het goede gesprek over regionale samenwerking. Neem contact op met Eva van Cooten: evanancooten@vo-raad.nl